

CARMEN DE GESTIS ODDONIS I IMPERATORIS.

HROTSUITHÆ PRÆFATIO

AD GERBERGAM ABBATISSAM GANDERSHEIMENSEM.

GERBERGÆ illustri abbatissæ, cui pro sui eminentia probitatis haut minor obsequela venerationis, quam pro insigni regalis stemmate generositatis, HROTSUIT Gandeshemensis, ultima ultimarum sub huiusmodi personæ dominio militantium, quod formula eræ ¹⁴⁵.

O mea domina, quæ rutilanti spiritalis varietate sapientiæ perlucetis, non pigescat vestri almitatem ¹⁴⁶ perlustrare, quod vestra ¹⁴⁷ confectum non ¹⁴⁸ ignoratis ex iussione. Id quidem oneris mihi imposuistis, ut gesta cæsaris augusti, quæ nec auditu unquam affatim valui colligere, metrica percurrerem ratione. In huius sudore progressionis quantum meæ insciciæ difficultatis obstiterit, ipsa conijcere ¹⁴⁹ potestis; quia hæc eadem nec prius scripta repperi, nec ab aliquo digessim ¹⁵⁰ sufficienterque dicta elicere quivi, sed veluti si aliquis nescius ignoti per latitudinem saltus iturus, ubi omnis semita nivali densitate velaretur obducta, hicque nullo duce, sed solo præmonstrantium nutu inductus, nunc per devia erraret, nunc recti tramitem callis improvise incurreret, donec tandem emensa arboreæ medietate spissitudinis, locum optatæ comprehenderet quietis, illicque gradum figens, ulterius progredi non præsumeret, usque dum vel alio superveniente induceretur, vel præcedentis vestigia subsequeretur, — haut aliter ego magnificarum prolixitatem rerum iussa ingredi, regalium multiplicitate gestorum nutando et vacillando ægerrime transcurri ¹⁵¹,

A hisque admodum lacessita, competenti in loco pausando silesco, nec augustalis proceritatem excellentiæ sine ducatu appono subire. Si enim facundissimis dissertissimorum sententiis, quas vel modo scriptas vel otius de his rebus non dubito fore scribendas, fuerim animata, fortasse nanciscerer unde mei rusticitas velaretur aliquantisper. Nunc autem omne latus tanto magis caret defensione, quanto minus ulla fulcitur auctoritate; unde etiam vereor, me temeritatis argui tendiculasque multorum non devitare convitii, eo quod pompis ¹⁵² facetæ urbanitatis exponendâ eloquentius, præsumpserim dehonestare inculti vilitate sermonis. Si tamen sanæ mentis examen accesserit, quæ res recte pensare non nescit, quanto sexus fragilior scientiaque minor, tanta venia erit facilior; præsertim cum non ¹⁵³ meæ præsumptionis, sed vestrum ¹⁵⁴ causa iussionis huius stamen opusculi cœperim ordiri. Cur tamen aliorum iudicia formido, quæ vestri solummodo censuræ, si quid fefelli, obnoxia existo? vel cur nequeam devitare convicia, quæ solummodo silentio studere debeo, ne si seriem pro sui vilitate nulli ostendendam velim propalari, merito omnium succumbam reprehensioni ¹⁵⁵? Vestro autem vestri-que familiarissimi, cui hanc rusticitatem sanxistis præsentatum iri, scilicet archipræsulis Wilhelmi, iudicio, quoquomodo factum sit, æstimandum relinquo.

AD ODDONEM I IMPERATOREM.

Pollens imperii regnator cæsariani
Oddo, qui regis pietate fovente perennis
In sceptris augustalis præclarus honoris
Augustos omnes superas pietate priores,
Quem plures gentes passim metuunt habitantes,
Muneribus varijs Romanus donat et orbis:
Exiguum munus ne spernas carminis huius,
Iste sed oblatum laudum placeat tibi census,
Quem postremâ gregis solvit tibi Gandeshemensis,
Quem dulcis patrum collegit cura tuorum,
Continuumque tibi debet studium famulandi.

C Forsan gestorum plures scripsere tuorum
Et sunt scripturi post hæc insignia multi;
Sed non exemplum quisquam mihi præbuit horum;
Nec ¹⁵⁶ scribenda prius scripti docuere libelli,
Causa sed est operis tantum devotio mentis.
Hæc et ad audendum suadebat opus metuendum;
Nam sat formido, quod gesta tui modulando
Incaute sim falsa sequens, non vera retexens;
Sed non hoc suasit mala mis ¹⁵⁷ præsumptio mentis,
Nec summa veri contempta sponte fefelli;
Sed res ut scripsi sese sic prorsus habere

VARIÆ LECTIONES.

¹⁴⁵ i. e. hieræ. ¹⁴⁶ almiē 1. ¹⁴⁷ ita Reuber. vestro 1. ¹⁴⁸ ita 2. si 1. ¹⁴⁹ ita 1. ¹⁵⁰ ita 2. digestum 1. ¹⁵¹ ita legendum esse videtur; transcurrere 1. transcurro 2. ¹⁵² pomposis 1. verbis pomposis 2. ¹⁵³ ita 2. si 1. ¹⁵⁴ ita 1. vestræ Reuber. ¹⁵⁵ represensioni 1. ¹⁵⁶ ita recte edd. Hec, littera H rubra 1. ¹⁵⁷ i. e. mei.

Ipsi dicebant mihi, qui scribenda ferebant.
 Hinc augustalis pietas non spernat, honoris
 Quod simplex humilis gessit devotio mentis.
 Et cum te libri laudantes congrue multi
 Post hæc scribantur ¹⁵⁸ meritoque placere pro-
 [bentur.
 Ordine postremus non sit tamen iste libellus,

A Quem prius exemplo constat scriptum fore nullo.
 Et licet imperii teneas decus Octaviani,
 Non dedigneris vocitari nomine regis,
 Donec perscripto vitæ regalis honore,
 Ordine digesto necnon sermone decoro
 Dicatur sceptri decus imperiale secundi.

AD ODDONEM II IMPERATOREM:

Oddo Romani præfulgens gemmula regni,
 Oddonis flos augusti splendens venerandi,
 Cui rex altithronus, perpes quoque filius ejus,
 Præstitit imperium pollens in vertice rerum:
 Vilem nē spernas vilis textum monialis,
 Quem præsentari, si digneris reminisci,
 Ipse tui claris jussisti nuper ocellis,
 Et cum perspicias maculis sordescere crebris
 Ad celerem ¹⁵⁹ tanto veniam mox pronior esto.
 In monstrando, tuis quantum plus pareo jussis,
 Si tis ¹⁶⁰ præcepto non urgerer metuendo,
 Non foret ullo ¹⁶¹ modo mihimet fiducia tanta,
 Ut tibi præsentis scrutandum rusticitatis
 Auderem ¹⁶² satis exiguum præferre ¹⁶³ libellum;
 Qui præstante Deo patri subjunctus in aula,
 Ipsius et monitis ¹⁶⁴ promptus parere paternis,
 Par decus imperii retines concorditer ampli,
 Conportans dextra sceptrum regale tenella.
 Sed quia te memini sublimiter assimilari

Nato famosi regis David Salomoni,
 Qui genitore suo præsentate jubenteque sancto
 Optata regnum suscepit pace paternum,
 B Ipsius exemplo te contentum fore spero;
 Qui cum regnando resideret in arce superba,
 Prudenter legum condens decreta sacrarum
 Ac penetrans animo rerum secreta profundo,
 Nunc libet et minimis mentem laxare rimandis,
 Sed nec conflictum fastidit rite duarum
 Solvere iudicii celeri discrimine recti,
 Prolem restitui veræ mandans genitrici.
 Hinc supplex te posco quidem nostrum Salomonem;
 Et licet imperii tenearis sollicitandi
 Cura, digneris tamen et propriæ monialis
 Ludendo ¹⁶⁵ seriem nunc lectitare recentem,
 Quo male compositis verbis mox decidat omnis
 Rusticitas, oris detractibus imperialis (49)
 Nominis et titulo signata tui venerando
 C Despectus nimia meriti tueantur ab aura.

INCIPIT HISTORIA

Postquam rex regum, qui solus regnat in ævum
 Per se cunctorum transmutans tempora regum,
 Jussit Francorum transferri nobile regnum
 Ad claram gentem Saxonum ¹⁶⁶ (an. 919), nomen
 [habentem

A saxo per duriciam mentis bene firmam,
 Filius Oddonis magni ducis et venerandi,
 Scilicet Henricus, suscepit regia primus [renda.
 Fausto ¹⁶⁷ pro populo ¹⁶⁸ moderamine sceptrum ge-

Hic pollens quantæ fuerat bonitatis honore,
 Et quanta populos rexit pietate subactos,
 Qualiter et reges meritis tunc temporis omnes
 Præminet eximiis, excedit denique vilis
 Hujus carminuli textum nimium viciosi.
 Nam fuit immitis reprobis, blandus quoque justis, D
 Summo conservans studio legalia jura,
 Vers. 15.

Æqua satis meritis reddens quoque præmia cunctis.
 Huic rex pacificus dederat de sidere ¹⁶⁹ Christus
 Ejus civilem vitæ per tempora pacem;
 Omine felici tenuit quoque culmina regni,
 Ni fallor, denos labentis temporis annos
 Necnon bis ternos multum feliciter actos,
 Conregnante sua Mathilda conjuge clara,
 Cui ¹⁷⁰ nunc in regno non compensabitur ulla,
 Quæ posset meritis illam superare supremis.

Trina quibus Deitas dederat tres denique natos,
 Jam tunc, felici disponendo pie genti,
 Ne post Henrici mortem, regis venerandi,
 Imperium regni male surriperent scelerosi,
 Hi sed regalis nati de germine stirpis
 Rexissent regnum concordie pace paternum,
 Quamvis dissimiles his servarentur honores,
 Vers. 31.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁵⁸ ita 1. et Schurzfleisch. ¹⁵⁹ scelerem corr. celerem 1. ¹⁶⁰ i. e. tui. ¹⁶¹ ita 1 et Schurzfl. ¹⁶² Au-
 darem. ¹⁶³ perferre edd. ¹⁶⁴ ita 2, monitus proptus parare 1. ¹⁶⁵ ita corrigeto; Lugendo 1,
 Transcurrens correxit 2. ¹⁶⁶ saxonum corr. saxonum 1. ¹⁶⁷ Justo correxit et edidit 2. ¹⁶⁸ populi Meib.
¹⁶⁹ de sidere corr. de sidere 1. ¹⁷⁰ Qui 1, correxit 2.

NOTÆ.

(49) Id est detracta aspectu regis.

Binis regnanti subjectis scilicet uni.

Intér quos primus fulsit ceu lucifer ortus
 Oldo, micans radiis nimium claræ bonitatis,
 Gratia quem regis solita pietate perennis
 Rectorem plebi prævidit rite fideli.
 Hic ætate prior fuerat, meritis quoque major,
 Congruus et sceptris defuncto patre gerendis.
 Non opus est, verbis ejus summam probitatis
 Dicere, vel pueri meritum laudabile tanti,
 Cui Christus talem jam nunc augescit ¹⁷¹ honorem,
 Possidet ut Romam pollenti jure superbam,
 Quæ semper stabilis summum fuerat caput orbis,
 Edomat et gentes, Christo favente, feroces,
 Quæ prius ecclesiam laniabant sæpe sacratam.
 Post hunc Henricus fuerat feliciter ortus,
 Inpositoque patris famosus nomine regis,
 Provida quem domini pariter sapientia Christi
 Dignatur (50) servare ducem populo bene fortem,
 Belliger ut fortis, belli doctissimus artis,
 Fortiter ecclesiam præmuniret venerandam,
 Ceu murus jaculis obstans fortissimus hostis.
 Post hunc ecclesiæ pastor Brun nascitur almæ,
 Gratia pontificis quem duxit summa perennis
 Dignum catholici curam gestare popelli;
 Hinc quoque divino nutu patris pia cura
 Ipsum ¹⁷² servitio Christi fecit religari ¹⁷³,
 Abstractum gremio caræ nutricis amando,
 Ut regni pompis posset constare relictis
 Miles stelligera semper regnantis in aula.
 At Christus, Patris sapientia vera perennis,
 Tironem refoyendo suum clementius istum
 Ipsi dona dedit tantæ præclara sophiæ,
 Quod non est (51) illo penitus sapientior ullus.
 Inter mortales fragilis mundi sapientes.

His igitur pueris regali more nutritis,
 Ipsorum patri famoso denique regi
 Henrico placuit, factis quod rite replevit,
 Ut, vitæ calidas sospes dum carperet auras,
 Ipse suo primogenito regique futuro
 Oddoni dignam jam dispensaret amicam,
 Quæ propriæ proli digne posset sociari (an. 929).
 Hanc non in proprio ¹⁷⁴ voluit conquirere regno,
 Trans mare legatos sed transmisit bene cautos
 Gentis ad Anglorum terram sat deliciosam,
 Demandans, ut continuo cum munere ¹⁷⁵ misso
 Ædwardi regis natam peterent Eaditham,
 Quæ patre (52) defuncto jam tunc residebat in aula,
 Fratrem (53) suo regni sceptrum gestante paterni;
 Quem peperit regi consors non inclita regni,
 Vers. 80.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁷¹ angessit 1. ¹⁷² Meib. versui huic sequentem præmittit. ¹⁷³ religali 1. ¹⁷⁴ propria 1. ¹⁷⁵ ita resti-
 tuo; commune 1 tardamine 2. ¹⁷⁶ milier 1 ¹⁷⁷ habitus 1.

NOTÆ.

(50) Id est dignata est.
 (51) An loco fuit? Præsens supra v. 49 usitatum
 dubium facit, utrum hic de vivo an de jam defuncto
 Brunone sermo sit.
 (52) Eadwardo.

A Istius egregiæ genitrix clarissima domnæ,
 Altera sed generis mulier ¹⁷⁶ satis inferioris (54).
 Hæc nam versiculis proles quam scriptito regis,
 Hæc, inquam, fama cunctis fuerat bene nota;
 Nobilitate potens, primis meritis quoque pollens,
 Edita magnorum summo de germine regum.
 Cujus præclaro facies candore serena,
 Regalis formæ miro rutilabat honore;
 Ipsaque perfectæ radiis fulgens bonitatis,
 In patria talis meruit præconia laudis,
 Ut fore judicio plebis decernitur omnis
 Optima cunctarum, quæ tunc fuerant, mulierum;
 Nec mirum meritis si lucebat bene primis,
 Germen sanctorum quam producebat avorum;
 Hanc tradunt ergo natam de stirpe beata
B Oswaldi regis, laudem cujus canit orbis,
 Se quia subdiderat morti pro nomine Christi (55).
 At regis nostri venientes denique missi
 Ad fratrem domnæ jam tunc residentis in arce,
 Illi nudabant, quæcumque secreta ferebant.
 Quæ sibi percerte comperta satis placuere,
 Moxque suæ dulci narrabat voce sorori,
 Exortans illam regi parere fideli,
 Illam qui propriæ proli voluit sociari.
 Cumque suæ monitis menti instillaret amicis
 Oddonis dulcem, pueri regalis, amorem,
 Collegit innumeras summo conamine gazas.
 Ast ubi collecti visum fuerat satis ipsi,
 Prædictam sociis domnam comitantibus aptis
 Trans mare percerte summo direxit honore
C Condônans illi gazas nimium preciosas.
 Necnon germanam secum transmisit Adivam (56),
 Quæ fuit ætatis meriti pariterque minoris,
 Quo sic majorem prorsus conferret honorem
 Oddoni, nato famosi regis amando,
 Egregie binas stirpis mittendo puellas,
 Ut sibi quam vellet sponsam licito sociaret
 Aspectu primo sed mox Eadit veneranda,
 Jure placens cunctis habitu ¹⁷⁷ summæ bonitatis,
 Regali nato censetur congrue digna.
 Hæc illi dulcem peperit clarissima prolem
 Nomine Liudulfum, tantis genitoribus aptum,
 Quem populus merito dilexit amore tenello,
 Exoptans prolongari vitam satis ipsi.
D Histis sic habitis, instabat denique finis
 Henrici regis, cujus mortem gemit omnis
 Illius imperio populus juri que subactus.
 Quo nam defuncto (an. 936), regnum susceperat
 Ejusdem primogenitus regis venerandus, [Odo,
 Vers. 129.

(53) Æthelstano.
 (54) Egvina; mater Eadgithæ fuit Ælfleda.
 (55) Cf. Bedæ Hist. Angl. III, 2-9.
 (56) Cf. Willelmi Malmésb. et Ingulphi narra-
 tiones.

Et voto cuncti jam respondente popelli,
 Unguitur in regem, Christo præstante, potentem:
 Cui rex gratiolæ cœli munuscula tantæ
 Contulit, ut digne cunctis celeberrimus ipse
 Gestorum reges fama præcelleret omnes,
 Oceanus refluis quos jam circumfluit undis.
 Insuper e tantis ipsum sacra dextra potentis
 Protegit insidiis occulta fraude paratis,
 Et tam magnificis ornat persæpe triumphis.
 Ut credas, regem David regnare fidelem,
 Jam nunc antiquis fulgentem rite triumphis.
 Nec solum gentes frenis moderat bonitatis,
 Quæ prius imperio patris dederant sua colla,
 Sed multo plures certe sibi vindicat ipse,
 Subdens gentiles Christi servis ditiones,
 Quo pax ecclesiæ fieret ¹⁷⁸ stabilita sacratæ.
 Ad bellum certe quoties processerat ipse,
 Non fuit ¹⁷⁹ populus, quamvis virtute superbus,
 Lædere qui posset vel exsuperare valeret
 Ipsum cœlestis fultum solamine regis;
 Ejus nec cessit telis exercitus ullis,
 Ni sua spernendo forsân regalia jussa
 Illic pugnaret, quo rex idem prohiberet.

At dux Henricus, frater regis venerandus,
 Princeps in regno fuerat tunc nempe quieto
 Post regem, plebi merito venerabilis omni;
 Qui sibi condigne legali junxit amore
 Arnulfi natam. (an. 938), ducis egregii, generosam,
 Nomine Judittam, vultus splendore coruscam
 Ac fulgore magis cunctæ nitidam bonitatis.
 His ita digestis, fuerat pax undique nostris
 Ad tempus modicum libitoque minus populorum
 Bellorum certe sævo clangore tacente.

O quam tranquillam ridens deduceret ævum
 Fortunata satis nostræ res publica gentis,
 Quæ nimis imperio regis regitur sapientis,
 Si non antiqui mala calliditas inimici
 Turbaret nostrum secreta fraude serenum!
 Denique devictis aligenorum ¹⁸⁰ bene telis,
 Exoritur nostris subito discordia fortis,
 Læserat et plebem bellum civile fidelem
 Plus quam bellorum structura frequens variorum.
 Hujus causa mali fuerat non parva dolendi
 Denique conflictus quorundam non moderatus,
 Ex quibus Henrico quædam pars mente benigna
 Devovit regis fratri ¹⁸¹ jus vernulitatis,
 Pars Evurhardo comiti studium famulandi.
 At cum quisque sui peteret solamina domni,
 Hinc gravior dominis discordia nascitur ipsis.
 Tandem percerte conflictu progrediente,
 Prædictus præses male collectas legiones
 Mox ad castellum Baduliki (57) capiendum
 Vers. 181.

A Ex improviso mittens sub nocte nigella,
 Duxit captivum fratrem regis generosum,
 Henricum, vinculis palmas stringendo cruentis
 Ejus candidolas, ornamentis magis aptas;
 Atque suas gazas disperdens innumerosas ¹⁸²
 Ad sua mox prolem secum deduxit herilem,
 Utitur ut socio proprii domini quoque nato.
 Quo rex comperto, mœrens sub corde secreto,
 Deslevit tristis nimium miserabile factum;
 Vix quoque germani damnum paciens grave cari,
 Nobile mox Abrahæ factum sequitur patriarchæ,
 Quod miserans egit dum Loth ex hoste redemit;
 Militibusque suis summo conamine lectis,
 Necnon inmodica tota de gente caterva,
 Pompa regali pergit solamina fratri

B Ferre, sub ingenti cordis languore, dolore ¹⁸³
 Nec mora, quem venit fratrem refovere, redemit,
 Auctores tanti condempnavitque piaculi,
 Suspendens quosdam ligno reprobis reparato,
 Quosdam de patria mandans discedere cara.
 (An. 939:) His bene dispositis regis jussu sapientis,
 Protulit antiqui rursum mala fraus inimici
 Inventum sceleris primo mage deterioris ¹⁸⁴,
 Cunctis horrendum scelis ¹⁸⁵ meritoque stupendum.
 Denique prædictus postquam rediens Evurhardus
 Præses ab exilio, patriam remeabat ¹⁸⁶ amandam,
 Hoc sibi graciola regis præstante benigna,
 Gislberhto comiti vinculis sociatus amoris,
 Consilium dederat, quod non tibi Christe placebat!
 Ut caperent justum regem Domini benedictum;
 Et quod plus, justo non justam vim faciendo,
 Illum mox proprio deprivarent male regno.
 Hoc quoque consilium perversa mente repertum
 Henrico regis fratri suasere fideles,
 Mulcentes nimium verbis ipsum male blandis,
 Quo prius illatum nollet jam reddere damnum,
 Ipsorum votis sed plus parendo nefandis,
 Susciperet regnum, depulso fratre, regendum.
 Qui male blanditis tandem victus suadelis,
 Pro dolor! ipsorum se promisit fore promptum
 Votis, ac firmis hoc confirmaverat orsis;
 Sed spero certe, non se sic corde tenere,
 Illis consensum sed vi præbere coactum.
 Qui male namque spei vacuæ solamine capti,
 Sperabant regem populos olim dominantem

D Ipsorum fragili citius subjungere juri;
 Sed rex de cœlis, judex æquissimus orbis,
 Cunctorum solus qui cognoscit cogitatus
 Vanaque ¹⁸⁷ mortalis potis est disperdere cordis,
 Commentum tanti sceleris virtute potentis
 Dextræ confregit, qua cuncta creata creavit;
 Scilicet insidias christo Domini ¹⁸⁸ reparatas
 Vers. 233.

VARIÆ LECTIONES:

⁷⁸ fieri 1. ¹⁷⁹ Nullus erat 2. ¹⁸⁰ alienigenum 2. ¹⁸¹ ita 2. regi fratris 1. ¹⁸² innumerosos 1. ¹⁸³ do-
 lenti 2. ¹⁸⁴ ita 2. deteriores 1. ¹⁸⁵ ita 2. sedis 1. ¹⁸⁶ remeabat 1. ¹⁸⁷ ita corrigo; Eua namque 1. —
 Quanam 2. ¹⁸⁸ ita corrigo; christi domino 1 et edd.

NOTÆ.

(57) Belike, e meridie civitatis Lippstadt.

Vertit in auctores tanti meritoque piaeli;
 Quisque suo laqueos domino tendere malignos,
 Ex ipsis ipsi primum sunt illaqueati.

Non me plus licito tantæ sophiæ fore ¹⁸⁹ jacto;
 Ut sperem plene verbis edicere ¹⁹⁰ posse,
 Quanta graciolæ Christus virtutē supernæ
 Sæpius hunc ipsum regem digne benedictum
 Fecit multiplices saluum percurrere fraudes
 Necnon insidias hostili parte paratas;
 Sed nec hoc fragilis fas esse reor mulieris
 Inter cœnobii positæ secreta quieti,
 Ut bellum dicet, quod non cognoscere debet:
 Hæc perfectorum sunt conservanda virorum.
 Principium quod cunctorum finis quoque regum,
 Hoc dico solum, recte quod dicere possum.
 Sudori quis ¹⁹¹ posse dedit sapientia mentis
 Omnia compositis sapienter dicere verbis?
 Qui solus semper fecit miranda potenter.
 Quisque David regem toties de fraude fidelē
 Eripiens Sauli, sceptrum regni dedit ipsi,
 Hunc pariter regem (58) David pietate sequentem
 Protexit de millenis persæpe periculis.
 Denique cum solus, perpaucos milite septus,
 Esset ab adversis circumdatus undique turmis,
 Insuper atque fugam propriæ partis male factam
 Pectore mœrenti ferret nimiumque dolenti,
 Credere nec paucis sese præsumeret ipsis,
 Illum qui reliquis non deseruere relapsis,
 Sed ratus tantum, se mox graviter moriturum:
 Ocius auxilii fultus virtute superni,
 Miratur turbæ se jam superare cruentæ
 Tantas absque suæ fraudes discrimine vitæ,
 At si forte suos, pugna crescentē sinistra,
 Audivit socios lætali vulnere læsos,
 Prædicti regis lacrimans mox utitur orsis,
 Quæ mœrens dixit, tristi cum pectore sensit
 letibus angelici populum gladii periturum:
 « En, qui peccavi, dixit, facinusque peregi (59),
 Hinc ego vindictæ dignus sum denique tantæ!
 Hi quid fecerunt damnū qui tale tulerunt?
 Jam nunc, Christe, tuis parcens miserere redemptis,
 Ne premat insontes justo plus vis inimica!
 Has igitur precūlas miserans divina potestas,
 Parcebat regis solita pietatē ministris,
 Et dedit optatum miserans ex hoste triumphum,
 Justo prædictos cœmites examine perdens.
 Ipso namque die, quo decepti vacua spe,
 Speravere suis constringendum fore vinclis
 Regem, qui merito tenuit regalia sceptrā,
 Ex improvviso præses proruperat Udo,
 Adducendo quidem multam secum legionem,
 Ac subiit validum forti luctamine bellum.

Vers. 285.

A Nec mora, percussus periit gladiis Evurhardus,
 Gisilberhtus sævis fugiens quoque mergitur undis.
 At rex interea nescit tam fortia bella,
 Averso quidni (60) residens in littore Reni,
 Nec tunc auxilii scivit solamina tanti,
 Jam, miserante Deo, subito casu sibi missa.
 Denique dum pugnæ sensit discrimina tantæ
 Haut gaudens inimicorum de morte suorum,
 Sed plus tantorum mœrens de corde virorum,
 Sumpsit non modicum, Davidis more ¹⁹², lamentum,
 Qui super occisum doluit regem pie Saulum.

Ast ubi victores læti venere, videntes
 Illius fuis vultum lacrimis madefactum,
 Haut aptum tanto luctum dixere triumpho,
 Sed reddi grates regi debere perenni,
 B Qui tunc impleri fecit pietate fideli
 Quod patet in libro regis scriptum Salomohis,
 Dicentis, justum de tristitia liberandum
 Necnon injustum pro justo mox fore dandum (61):
 His mentem regis demuleendo suadelis,
 Ipsum tristitiam cogunt deponere tantam,
 Et bene victrici congaudentem legioni
 Se post bella suis blandum præbere ministris.
 Qui nam læticiam vultu monstrans moderatam,
 Sed clam subtristem servans in corde dolorem
 Reddebat grates imo de pectore Christo,
 Non dederat propriis ipsum quia tunc inimicis
 Prædam, sed dextra protegit rite superna.
 Ipsius titulum tanti clarumque triumphi
 Non sibi, sed Christi designavit pietate ¹⁹³.

C (An. 941.) His ita digestis, modicum tempus requievit
 Civilis belli populus luctamine lassus.
 Sed nec sic veteris finem sumpsit dolus hostis,
 Qui semper fragiles temptat pervertere mentes,
 Post factum facinus suadens superaddere pejus.
 Fertur percerte quorundam pectora ¹⁹⁴ bile
 Tanto pestiferi tandem penetrare veneni,
 Ut mortem regi vellent inferre fideli,
 Ipsius et fratrem populo præponere regem;
 Nec timuere diem paschæ (April. 18) sanctum ma-
 Si posset fieri fuso cum sanguine justis. [culare,
 Sed non consensit tanti commissa piaeli
 Agnus paschalis, qui pro nobis redimendis
 Se dedit electum patri moriens holocaustum;
 Sed mox consilium cunctis nudavit eorum,
 D Et sic insontis salvatus erat bene sanguis;
 Quisque rei placiti ¹⁹⁵ sunt inventi scelerosi,
 Pro modulo culpæ pœnis damnantur amaris:
 Quidam iudicio quidni dantur ¹⁹⁶ capitali,
 Quidam de patria longe pelluntur amanda.

Post hæc Henricus frater regis generosus,
 Christi gratiola tactus sub corde secreto,

Vers. 337.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁸⁹ ita 2. forte 1. ¹⁹⁰ v. me e. 2. ¹⁹¹ Sudori. quis 1. ¹⁹² ita 2, mere 1. ¹⁹³ i. e. pietati. ¹⁹⁴ ita 1. et
 Schurzfleisch. ¹⁹⁵ ita 1 bene; h. e. et qui inventi sunt rei placiti scelerosi. ¹⁹⁶ condemnantur 2.

NOTE.

(58) Ottonem.

(59) II Sam. xxiv, 17.

(60) I. e. quidem.

(61) Prov. xi, 8.

Secum tractavit summoque dolore revolvit,
 Contra justiciam quicquid pertecerat unquam.
 Hoc quoque deflevit nimiis persæpe lamentis,
 Quod male blanditis horum cessit suadelis,
 Ipsum qui verbis corruerunt simulatis.
 Sed quamvis talem ferret sub corde dolorem,
 Præsentare tamen spacii per tempora longi
 Non se regali præsumebat faciei;
 Absens sed cordis studio florente dolentis
 Optabat, veniæ dari munus sibi dulce.
 Tandem percerte forti devictus amore,
 Ilico pœnalem proicit de corde timorem,
 Et sub nocturnis nimium secreto tenebris
 Adveniens, in regalem se contulit urbem (Dec. 25),
 In qua natalem regis celebrare perennis
 Rex pius obsequiis cœpit sollempniter aptis;
 Depositisque suis ornamentis preciosis,
 Simplicis et tenuis fruitur velamine vestis,
 Inter ¹⁹⁷ sacratos noctis venerabilis hymnos
 Intrans nudatis templi sacra limina plantis.
 Nec horret hiemis sævum frigus furientis,
 Sed prono sacram vultu præstratus ad aram,
 Corpus frigoreæ sociavit nobile terræ,
 Sic sic mœrentis toto conamine cordis
 Exoptans veniæ dux præstari sibi munus ¹⁹⁸.
 Quo rex comperto, victus pietate benigna
 Instantisque memor festi cunctis venerandi,
 In quo cœlicolæ pacem mundo cecinere,
 Læti rege suo tenera de virgine nato
 Ut pie salvaret mundum merito periturum,
 Pro diei tantæ pacem portantis honore
 Condoluit, miserans fratri commissa fatenti,
 Atque suam pie gratiolam concessit habendam
 Illi cum veniæ dilecto munere plenæ;
 Necnon post aliquot spatii tempuscula parvi (an. 946)
 Ipsius juri proceres subjunxerat omnes
 Famosæ nimium gentis Bajoariorum,
 Ipsum nempe ducem merito faciendo potentem.
 Et post hæc ultra fuerat discordia nulla
 Inter eos, animis fraterno fœdere junctis.
 Avarisque ¹⁹⁹ (62) per hunc sævi sæpissime victi,
 Post hæc Oddonis ²⁰⁰ regnum regis spatiosum
 Non lædunt telis consueto more cruentis,
 Tangere nec contingentes audent nationes,
 Ex terrore ducis tantæ nimium tremefacti;
 Hic quia prudentis functus valitudine mentis,
 His hominum monstris bellis obstans iteratis,
 Ad nos pergendi calles secluserat omnes.
 Insuper et primus, Christi de ²⁰¹ nomine tutus,
 Audenter cum subjectæ plebis legione
 Ejusdem populi patriam petiit scelerosi,
 Vers. 588.

A Impugnans gentem cunctis retro namque rebellem
 Scilicet, et spoliis rerum captis variarum,
 Quas sibi communes collegerunt prius hostes
 Orbis per plures devastantes regiones,
 Uxores procerum, soboles rapuit quoque dulces;
 Et sic prostratis rediit gaudens inimicis.
 Istis ²⁰² sic habitis, properata diecula tristis
 Venerat (Jan. 26), ingentem nostris augendo dolorem,
 In qua præfulgens meritis regina supremis
 Ædit præsentis vitæ discessit ab horis,
 Ipsius imperio genti faciens famulanti
 Tristiciam necnon nimium cordis cruciatum
 Ejus in abcessu; magno quam denique luctu
 Et non inmerito flevit plebecula cuncta,
 Quam plus maternæ fovit pietatis amore,
 B Quam dominatricis jussis confringeret artis.
 Cui licet a Christo requiem sine fine perennem
 Necnon lætitiâ justis retro reparatam
 Præstari citius jam non dubitaverit ullus,
 Qui meritum vitæ scivit laudabile castæ
 Ipsius ac mitem gessit quam denique mentem;
 Attamen humanæ pro consuetudine causæ
 Non mirum, populus plâctum si sumpsit amarum,
 Dum sibi tam subito fuerat spes tanta retracta.
 Et facies domnæ nimium regalis amandæ
 Necnon subjecti præfulgens gloria regni
 Mandatur terræ, gremio servanda sub amplo,
 Donec assurgat, non corruptumque resumat,
 Quod nunc includit tumulus, prænobile corpus
 Hæc igitur puerum supra paucis memoratum
 C Acriter orbatum dimittebat Liudulfum,
 Fæminei dulcem sexus unam quoque prolem,
 Nomine Liudgardam, summa bonitate coruscantem,
 Moribus et facie similem matri venerandæ.
 In quas percerte soboles mox stirpis amandæ
 Affectu cordis populus ²⁰³ deducitur omnis
 Magno, pro meritis summis utriusque parentis.
 Sed magis ac juste dulci fervebat amore
 Erga regalem puerum dominum Liudulfum,
 Ipsum spe mentis tota complexus amantis.
 Hicque sibi naturales imitans bene mores,
 Extiterat cunctis blandus dulcedine mentis,
 Mansuetus, clemens, humilis, nimiumque fidelis.
 Hinc quoque graciolam, Christo præstante benigno
 Tantam promeruit, meritam digneque recepit
 D Gentibus in ²⁰⁴ cunctis patris imperio religatis,
 Ut quicumque suæ saltim perpauca famæ
 Verbula conciperet latebris propensius auris.
 Ipsius in dulcem totus raperetur amorem,
 Absentem venerans animis dominum studiosis.
 Quem pater egregius, rex et senior venerandus,
 Vers. 439.

VARIE LECTIONES.

¹⁹⁷ ita 2 iter 1. ¹⁹⁸ ita corrigo; Exoptans præstari veniæ munus, sibi dux 1. *Celtæ emendat*: Optans p. v. m. s. dulcis. ¹⁹⁹ Avarosque corr. Avarosque 1. ²⁰⁰ Ottonis 1. ²⁰¹ vocem inserui; bene 2. ²⁰² Hoc loco codex non distinuit. ²⁰³ ita 2. populi 1. ²⁰⁴ ita A et Schurzfl.

NOTÆ.

(62) Id est Ungri.

Dilectæ matris mortem graviter patientem,
 Affectu patrio necnon pietate benigna
 Digno ²⁰⁵ percerte jam sublimavit honore,
 Subjecti faciens regni digne dominari.
 Necnon Liudgardam simili causa venerandam
 Unica feminei quæ spes sexus fui illi,
 Graciola parili coluit, provexit, amavit.
 Hanc quoque Conrado vinclis sociavit amoris,
 Egregio strenuoque duci, nimium quoque forti,
 Munere qui talis dignus constabat honoris.
 Utque suo subdi nato ²⁰⁶ faceret Liudulfo
 Multum devotæ perfecto mentis amore
 Francorum gentis dominos prænobilis almos,
 Necnon primates Suevorum scilicet omnes,
 Ipsi legali præpulchram fœdere jungi
 Idem jussit, Herimanni natam ducis almi,
 Qui fuit illustris princeps in partibus illis.
 Hæc quoque regalis fuerat consortia prolis
 Pro meritis propriæ probitatis digna subire,
 Ac vice reginæ summo veneratur (63) honore,
 Rege jubente quidem per consuetam pietatem
 Illam nec habitare locis voluit segregatis
 Rex idem, nati digne succensus amore,
 Sed ceu reginam regnum transire per amplum,
 Quo sic dilectus sentiret filius ejus
 Dultia graciolæ semper munuscula magnæ,
 Ipsi cum sponsa regni sociatus in aula.
 Interea rex Italicus gravido Hlotharius
 Infectus morbo, mundo discessit ab isto (an. 950
 Italiæ regnum relinquens merito retinendum [Nov. 22.]
 Summæ reginæ sibi quam sociavit amore,
 Regis Rothulfi fuerat quæ filia magni,
 Edita magnorum longo de stemmate regum;
 Cui nomen clarum dictavit summa parentum
 Nobilitas, illam digne vocitans Æthelheitham.
 Hæc quoque regalis formæ præclara decore,
 Atque suæ causis personæ sedula dignis
 Factis regali respondit nobilitati.
 Scilicet ingenio fuerat prælucida tanto,
 Ut posset regnum digne rexisse relictum,
 Si gens ipsa dolum mox non dictaret amarum.
 Denique defuncto, quem prædixi, Hluthario,
 Pars quædam plebis fuerat, quæ retro rebellis
 Menteque perversa propriis dominis inimica,
 Restituit Beringarii regnum ditioni,
 Quod patre (64) defuncto raptum violenter ab illo
 Olim per manus regis devenit ²⁰⁷ (65) Hugonis.
 Optato certe qui sublimatus honore (Dec. 15),
 Detegit invidiæ quicquid sub pectore tristi
 Gessit, dum regni deslevit damna paterni;
 Felleque plus justo cordis succensus amaro,
 Vers. 490.

A Fudit in insontem concretum quippe furorem,
 Injustam vim reginæ faciens Æthelheithæ,
 Quæ regnans illi damnum non fecerat ullum.
 Nec solum celsæ solium sibi proripit aulæ,
 Sed simul ærarii claustris ejus reseratis,
 Omne quod invenit dextra tollebat avara,
 Aurum cum gemmis varii generis quoque gazis,
 Necnon regalis sertum prænobile frontis.
 Ornatus nec particulam dimiserat ullam,
 Nec timuit propriis illam spoliare ministris,
 Obsequiis quoque personis regalibus aptis,
 Regalique potentatu, miserabile dictu!
 Postremo quoque pergendi pariterque manendi
 Quo vellet, libertatem male denegat omnem (An. 951
 Solam cum sola committens namque puella [Apr. 20].
 B Servandam cuidam comiti sua jussa sequenti,
 Qui jussis captus regis non justa jubentis,
 Non metuit propriam culpæ sine crimine domnam
 Clausam carcereis claustris servare cubilis,
 Circum diffusis custodum denique turmis,
 Ut mos personas est servari scelerosas.
 Sed qui de vinclis Petrum tollebat Herodis,
 Hanc, quando voluit, miti pietate redemit.
 Certe dum variis animo foret anxia curis
 Nullaque spes sibimet certi solaminis esset,
 Præsul Adhelhardus (66), factum deslens miserandum
 Vixque suæ damnum caræ paciens gravē domnæ,
 Illi transmisit missum, mox namque secretum,
 Utque fugam caperet monitis suasit studiosis
 Ac peteret muris urbem structam bene firmis,
 C Quæ caput ipsius constabat pontificatus;
 Hic loca præsidii mandans tutissima certi,
 Illi condignum quoque præberi famulatum.
 His nam regales monitis pulsantibus aures,
 Inclita de mandatelis ²⁰⁸ regina benignis
 Lætior, exoptat vinclis absolvier artis;
 Quid faceret tamen ignorat, quia nulla patebat
 Janua, quæ somno pressis custodibus alto
 Illam nocturnis pateretur abire sub ²⁰⁹ horis.
 Sec nec personam causa famulaminis ullam
 Subjectam sibi carcereis possedit in antris,
 Ipsius implendis esset quæ sedula jussis,
 Ni supradictam solummodo namque puellam
 Necnon presbyterum vitæ laudabilis unum.
 His ubi continuis narraret cuncta lamentis,
 D Quæ mœrens animo multumolvebat ²¹⁰ amaro,
 Voti communis placito visum fuit illis,
 Res melius verti, studio si forte latenti
 Sub terra foveam facerent fodiendo secretam,
 Per quam de vinclis possent evadere duris.
 Hæc ita percerte constat completa fuisse
 Vers. 541.

VARIÆ LECTIONES.

²⁰⁵ ita 2. Signo 1. ²⁰⁶ Ita 2. subclinato 1. ²⁰⁷ ita 2. vox jam erasa, fuisse videtur dederat. ²⁰⁸ ita recte conjicit Joannis; demendat elis 1. demandans Elis edd. quonam sensu, nescio. ²⁰⁹ ita 2. ab 1; cf. v. 548. ²¹⁰ ita 2. volebat 1.

NOTÆ.

(65) Deponens significatione passiva.
 (64) Avo, Berengario I.

(65) Scil. plebs.
 (66) Regii Lepidi.

Ocius, auxilio Christi præsente benigni.
 Nam caute fovea juxta placitum reparata,
 Advenit libertati nox apta recenti (*Aug.* 20),
 In qua dum somnus plebis perserperet ²¹¹ artus,
 Tantum cum sociis regina piissima binis ²¹²
 Custodum fraudes fugiens evaserat omnes,
 Atque viæ spatium noctis sub tempore tantum
 Pertransit, plantis quantum valet ergo tenellis.
 Sed mox ut scissis cessit nox furva ²¹³ tenebris,
 Atque polus radiis cœpit pallescere solis,
 Abscondens in secretis se cautius antris,
 Nunc vagat in silvis, latitat nunc denique sulcis
 Inter maturas ²¹⁴ Cereris crescentis aristas,
 Donec nox solitis rediens induta tenebris,
 Obtegit rursum nebulo terram tenebroso:
 Tunc iterato viam studuit percurrere cœptam.
 Denique custodes illam non inveniētes,
 Narrabant factum comiti nuntium ²¹⁵ tremefacti,
 Cura cui conservandæ fuit indita domnæ.
 Qui terrore gravis percussus corde timoris,
 Pergit cum sotiis illam perquirere multis;
 Et cum deficeret, nec jam dinoscere posset,
 Quo regina suum tulerit clarissima gressum,
 Detulit ad regem Beringarium timidus rem.
 Illic quoque continuo nimiam conversus in iram,
 Circumquaque suos subito mittebat alumnos,
 Præcipiens illos nullum transire locellum,
 Sed caute cunctas jam perlustrare latebras ²¹⁶,
 Si forsane latebris regina lateret in ullis,
 Ipseque cum fortis sequitur turba legionis,
 Ceu qui vult hostes bello superare feroces,
 Et rapido segetem cursu peragravit eandem,
 In cujus sulcis latuit tunc domna recurvis
 Hæc quam quærebat, Cereris contacta sub alis.
 Scilicet (67) huc illucque locum percurreret ipsam,
 In quo non parvo jacuit terrore gravata,
 Et quamvis circumpositos disjungere culmos
 Nisibus extenta cunctis temptaverit basta,
 Non tamen invenit, Christi quam gratia textit.
 Ast ubi confusus rediit, nimium quoque lassus,
 Præsul Adelhardus mox advenit venerandus,
 Induxitque suam gaudenti pectore domnam
 Intra namque suæ muros urbis bene firmos,
 Illicque sibi digne toto servivit honore,
 Donec majorem Christo miserante decorem
 Regni suscepit, pridem quam mœsta reliquit.
 Denique nostrates quidam, tunc experientes,
 Reginam domino desolatam fore caro,
 Cujus prædulcem gustaverunt pietatem
 Quando ²¹⁷ per Italiam cœperunt pergere Romam,
 Ejus ²¹⁷ multiplicem recitati sunt pietatem
 Crebrius Oddoni ²¹⁸, magno tunc denique regi,
 Vers. 595.

A Augusto sed Romani nunc denique regni,
 Nullam dicentes aliam consistere dignam.
 Tecta sub ipsius thalami regalia duci
 Post obitum dominæ flendum eunctis Eadithæ.
 Et rex lætatus tantæ dulcedine famæ,
 Pectoreolvebat tacito per tempora longa,
 Quo pacto sibi reginam conjungeret istam,
 Quæ fuit insidiis regis circumdata tantis.
 Venit et in mentem, prædictum denique regem,
 Qui quondam patriis fuerat depulsus ab arvis
 Ejus et auxilio citius miserante reductus,
 Ingratum fore nunc donis tantæ pietatis;
 Hinc quoque mox aditum sibimet providerat aptam,
 Ipsius Italicum juri subjungere regnum.
 Hoc ubi colloquio sensit narrante paterno
 B Patris amor verus spes et gentis, Liudulfus,
 Non sua sollicitans, patris sed commoda tractans,
 Præpaucis secum sotiis secreto resumptis,
 Italiam petiit, fortique manu penetravit,
 Exortans patris imperio populum dare collum;
 Moxque redit clarum referens sine Marte trium-
 [phum].
 Quo rex comperto, populis narrantibus, Oddo ²¹⁹,
 Corde super natum læto plaudebat amandum,
 Ipsius causa qui jam discrimine tanto
 Audacter subiit gentem turbando ferocem.
 Utque labor talis non frustraretur amoris,
 Ipse quidem gentem festinus adivit eandem,
 Plebis non parva propriæ comitante caterva,
 Regalis pompæ vario comptusque decore,
 C Alpibus accinctas altis intraverat horas.
 His Beringarius compertis ²²⁰ obstupefactus,
 Non bellum movit regi, non obvius exit,
 Sed se salvandum castello protinus apto
 Intulit, in tutis posito firmisque locellis.
 At rex famosus noster, virtute superbus,
 Audacter satis ignotas pertransiit horas,
 Italici Papiam regni cepit quoque domnam ²²¹ (*Sept.*
 [25]).
 Qua certe capta, cuncti velut agmine facto
 Quærentes regem proceres venere recentem,
 Certabantque suo juri se subdere magno
 Quos nam more suo suscepit mente benigna,
 Promittens ipsis ejus munus pietatis.
 D Si post hæc illi servirent mente fideli.
 Istis sic habitis, crebro tractamine cordis
 Reginæ satis egregiæ memor est Ædelheithæ,
 Regalem certe cupiens quandoque videre
 Ipsius faciem, cujus didicit bonitatem.
 Unde quidem mandatibus ²²² secretius actis,
 Quæ fuerant pacis necnon prædulcis amoris
 Sub signo fidei firmæ mandaverat illi.
 Vers. 645.

VARIE LECTIONES.

²¹¹ ita corr.; proserperet 1. ²¹² bonis corr. binis 1. ²¹³ itabene 2. surua 1. etiam surda ferri posset.
²¹⁴ ita Reuber emendavit maturos 1. ²¹⁵ multum 2. ²¹⁶ tenebras 2. ²¹⁷ hi duo versus desunt in edd. ²¹⁸ Ot-
 toni 1. ²¹⁹ Otto 1. ²²⁰ compertus corr. compertis 1. ²²¹ dominam 1. ²²² mandat: clis 1; v. infra v. 651.

NOTÆ.

(67) Id est Nam licet.

Hoc quoque suadelis exhortabatur amicis,
 Ut celeri Papiam cursu peteret, populosam
 Urbem, quam cum tristitia dimisit amara,
 Quo, præstante sacra regis pietate perennis,
 Hic modo sublimem gaudens captaret honorem,
 Quo prius ingentem fuerat perpessa dolorem.
 His mandatelis cessit regina benignis,
 Et quo jussa fuit, pariter comitantibus ivit
 Permultis subjectorum cuneis populorum.
 Ut rex hos sensit, cujus mandamine venit,
 Ipsius Henricum fratrem præcepit amandum
 Hujus in occursum regredi trans litora Padi,
 Ut sublimandan regni splendoribus æram (68)
 Tanti compositus ducis ²²³ ornaret famulatus.
 Qui studio mentis præcepta sequens senioris,
 Egreditur certe cum regali legione,
 Castraque reginæ gaudens petiit venerandæ,
 In quis cum sotiis residebat denique multis,
 Illam condigne summo comitatus honore,
 Donec regali præsentaret faciei.
 Quæ merito regi statim placuit satis ipsi,
 Eligiturque sui consors dignissima regni.
 Tunc ²²⁴ rex se novitate rei cernens retineri,
 Tempore ne patrias instante rediret ad oras,
 Liudulfum placuit carum præmittere natum,
 Ut gens Saxonum fortis volitaret ad illum
 Et regnum sub patrono staret bene tanto,
 Qui parens jussis devota mente parentis,
 Ad patriam rediit curam regni que recepit,
 Omnia prudenter necnon nimium sapienter
 Complens, in patria quæ tunc fuerant facienda.
 Interea dux Henricus, regis venerandus
 Frater, in Italia cordis conamine summo
 Obsequiis operam gessit regalibus aptam,
 Offitium non germani solummodo cari
 Sed mage jus servi studio complendo benigni.
 Hinc non immerito regi placuit satis ipsi,
 Est quoque reginæ fraterno junctus amore,
 Affectuque pio fuerat dilectus ab illa.
 Tunc rex Italicum peragraverat undique regnum,
 Primates regni propriæ subdens ditioni (An. 95
 Illis quoque completis juxta votumque locatis,
 Ne Beringarius regnum raperet sibi rursus,
 Conradum cum non paucis ex agmine lectis
 In Papia residere ducem jussit sapientem,
 Cui veneranda suæ dederat consortia natæ;
 Ipseque continuo rediit cum conjuge clara,
 Intendens patriæ sedem festinus adire.
 Quem gavisam quidem plebs suscepit venientem,
 Altithrono grates spargens super æthera dulces,
 Quæ miserando suæ plebis solita pietate,
 Quem pius elegit, regem cum pace reduxit.

Vers. 695.

A Hac ²²⁵ ita læticia dignis rebus celebrata,
 Advenit dux Conradus cum pace reversus,
 Adducens Beringarium supra memoratum,
 Ipsius ingenii captum, sic arte profundi,
 Gratis ut Oddoni ²²⁶ venit se subdere regi.
 Tunc idem rex, qui semper fecit sapienter,
 Hunc regem certe digno suscepit honore,
 Restituens illi sublatis culmina regni
 Ista percerte tantum sub conditione,
 Ut post hæc causis non contradiceret ullis
 Ipsius imperio multis longe metuendo ²²⁷,
 Sed ceu subjectus jussis esset studiosus.
 Hoc quoque sollicitis decrevit maxime dictis,
 Ut post hæc populum regeret clementius ipsum,
 Quem prius imperio nimium corripuit ²²⁸ amaro.
 B Qui se complendis simulans promptum fore jussis,
 Ocius abscessit, patriam lætusque petivit.
 Ast ubi sublimem regni possederat arcem,
 Læsus suadelis quorundam namque sinistris
 Mox infelici graviora quidem juga genti
 Infert, vi magna pro despectu sibi facta ²²⁹,
 Se regnum pretio contestans emere magno,
 Nec fore culpandum si jus fregisset avorum,
 Sed magis Oddoni ²³⁰ culpæ meritum reputari.
 Ipsi primates plebis qui venderet omnes.
 Hæc res ad regem mox ut pervenit eundem,
 In Beringarium justa succenditur ira,
 Corde super populi damnis mœrens miserandi,
 In meliusque statum ²³¹ studuit ²³² convertere rerum.
 Et faceret citius, Christi munimine fultus,
 C Si non fortunæ restaret causa sinistra.
 Namque decore sui florente per omnia regni,
 Cum se gauderet cunctis fulgere secundis,
 Protulit antiqui renovata lues inimici
 Fraudis commentum cunctis per secula dolendum ²³³,
 Jam tunc pacificum temptans confundere regnum.
 Hoc ut quantocius posset patrare malignus,
 Regni rectores primum turbaverat omnes,
 Sperans interitum plebis mox esse futurum.
 Denique famosi natus regis Liudulfus (An. 955)
 Ut cognovit amicitia signis satis æptis,
 Quanto perfectæ fidei dilexit amore
 Henricum, regis fratrem, regina fidelis,
 Quodque suæ fidei studio se subdidit omni,
 Tangitur interni jaculis secreto doloris,
 D Haut ira fervens, odii nec felle tabescens,
 Sed super amisso caræ genitricis amore
 Ex ægri latebris ducens suspiria cordis;
 Deceptusque malis perimulorum suadelis,
 Pertimuit fragilis pro consuetudine mentis,
 Quod post non uti donis deberet honoris
 Condigni, sed forte locum subire secundum.

Vers. 747.

VARIAE LECTIONES.

²²⁵ ita 2 d. c. 1. ²²⁶ hic codex non distinguit. ²²⁷ hic codex non distinguit. ²²⁸ ottoni 1. ²²⁹ mutuendo 1.
²³⁰ contrivit 2. ²³¹ facto 2. ²³² ottoni 1. ²³³ ita 2. statuit 1. ²³⁴ ita 1. statuit 2. ²³⁵ ita 2. dolentum 1.

NOTÆ.

(68) Id est heram.

Quod fieri Christus numquam permetteret æquus,
Si staret regnum justa sub pace quietum.
Ast ubi sub tristi vultu sæpissime patri
Monstratur mœstus, solito nec more serenus,
Sunt qui decepti ²³⁴ serpentis fraude dolosi ²³⁵. . . .

(Versus plurimi exciderunt.)

Sed (69) quo regalem patris hinc augetur honorem.
His rex compertis ex prosperitate fidelis (an. 957),
Lætatus prolis, tota dulcedine mentis
Hæc illi mandat scriptis extimplo remissis :
« In seculum seculi maneat laus Omnipotenti,
Qui dedit in tantis temet gaudere secundis,
Grates adque tibi dentur, karissime fili,
Quem constare quidem penitus cognosco fidelem ;
Haut obscura tuæ fidei quia signa dedisti,
Cum per te regnum cupiens augescere nostrum,
Signasti nobis proprii decus omne laboris.
Hinc ego gratanter, quæ fecisti sapienter,
Accipiens, vice conversa condigna rependo,
Hoc ipsumque tibi regnum committo regendum,
Imperio subdi nostro quod constituisti.
Præcipioque tibi jussis, dilecte, paternis,
Ut quem victricis populum dextra superasti,
Absque mora tecum facias firmare tenendum
Fœdus, cum juramento structum metuendo. »
Hæc dux Liudulfus decreta legens venerandus,
Lætior ex mandatelis tantæ pietatis,
Jussus cum juramento religat sibi firmo
Ad patris obsequium populum digne moderandum.
His bene dispositis, summo cum fœdere pacis
Ardens absentis faciem meruisse parentis,
Conjugis et karæ dulci devictus amore
Ac prolis geminæ (70) longe post terga ²³⁶ relictæ
Posthabitæ fines patriæ placuit repedare,
Quo post exilii pondus nimium grave duri
Posset quandoquidem patriæ captare quietem.
Utque celer morulis hæc impleret sine cunctis,
Non iter optatum pondus tardaverit ullum,
Collectim proprias jussit præmittere gazas,
Ipsius et faciem turbam præcedere totam
Quam belli causa secum deduxerat illo,
Promittens ipsum, vita comitante, futurum
Ad fines patriæ spatii post tempora parvi.
Hoc quoque melliflui verbis signaverat oris,
In quis castellis, in quis voluitque locellis
Sumptus hospicii dignos sibimet reparari.
Hac moti fama nostrates desiderata,
Affectu cordis gaudebant interioris ²³⁷,
Vers. 1182.

A Omneque mœroris pondus cunctique doloris,
Quod prius absentis causa tulerant senioris,
Ex animo deponentes, communiter omnes
Causam læticiæ duxerunt esse supremæ,
Si post paucorum meruissent ergo dierum
Cursus, promissi juxta præconia læti ²³⁸,

(Versus plurimi exciderunt.)

Æque (71) ferens (72) sceptrum capitis diademaque
[pulchrum (An. 962. Febr. 2.)

Atque sui cultus omnes regales amictus,
Ornatus sed majoris ²³⁹ suscepit honoris
Augusto summo pariter mox conbenedicta.
Hactenus Oddonis famosi denique regis
Gesta, licet tenui Musa cecini modulando.
Nunc scribenda quidem constant, quæ fecerat idem

B Augustus solium retinens in vertice rerum ;
Tangere quæ vereor, qui femineo prohibebor
Sexu ; nec vili debent sermone revolvj,
Qualiter invicti duro luctamine belli
Obtinuit constructa locis castella marinis (an. 963),
Quæ Beringarius conjunx possedit et ejus,
Ac illum, juramento cogente peracto,
Misit in exilium misera cum conjuge Willa (an. 964) ;
Qualiter et recti compunctus acumine zeli
Summum pontificem, quædam perversa patrantem
Ejus nec monitis dignantem cedere crebris,
Sedis apostolicæ fraudari fecit honore,
Constituens alium, rectoris nomine dignum ;
Qualiter et regno tranquilla pace quieto
Nostrates adiens, illic iterumque revertens (an. 966),
C Neenon amborum retinens decus imperiorum,
Ipsius prolem post illum jam venientem,
Scilicet Oddonem, nutricis ab ubere regem,
Ad fascès augustalis prævexit honoris (an. 967.
[Dec. 25.]

Exemploque sui digne fecit benedici.
Hæc igitur nostris nequeunt exponier orsis,
Sed quærunt seriem longe sibi nobiliorem.
Hinc ego ²⁴⁰, tantarum prohibente gravedine rerum,
Ultra non tendo ; finem sed provide pono,
Post hæc incepto ne succumbam male victa.
His ita finitis et summatim replicatis,
Est ingens regis pietas oranda perennis,
Qua pius augustos ²⁴¹ præstet deducere nostros (73)
D Instantis vitæ tempus feliciter omne,
Et fultos semper cunctis ad vota secundis,
Ecclesiæ multos custodes servet in annos,
Nobis solamen dantes clementius. Amen.

Vers. 1517.

VARIÆ LECTIONES.

²³⁴ ita 1. deceptum *Celtes scripsit bene.* ²³⁵ finis folii 148. Quaternio proximus, quo res annorum 953, 954, 955, 956 et 957 descriptæ erant, excidit (igitur 388 circiter versus). ²³⁶ posterga 1. ²³⁷ ita 2. interiores 1. ²³⁸ i. e. læti ; scilicet Liudulfum revisere, qui tamen die 6 Sept. ejus anni obiit. Hinc folia circiter sex, vel versus 290, res annorum 957, 958, 959, 960, 961 et 962 usque ad coronationem Ottonis Romanam exhibentes, exciderunt. — Lacunam hic sensit Reuber. ²³⁹ majores corr. majoris 1. ²⁴⁰ ergo corr. ego 1. ²⁴¹ ita corrigo ; augustus 1.

NOTÆ.

(69) Conclusio legationis vel epistolæ Liudulfi victoris, ex Longobardia patri missæ, cujus argumentum ex Ottonis responso discere licet.
(70) Ottonis et Mahthildis.

(71) Æque ac Otto.
(72) Scilicet Æthelheidis una cum Ottone Romæ imperiali corona redimita.
(73) Scilicet Ottones.